

MODERN KÖLELİK VE MODERN KÖLELİĞİN GÖRÜNÜMLERİ

Arş. Gör. Mehmet Atilla GÜLER

*Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri*

Özet

Kölelik, geçmişi insanlığın başlangıcına kadar uzanan bir kavramdır. Tarihsel süreç içerisinde kölelik, gerek teolojik yaklaşımlarla ve gerekse de çeşitli yasal düzenlemelerle yasaklanmışsa da hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır. Günümüzde köleliğin neo-liberal küreselleşme sürecinde geçmiştekinden farklı bir yapıya büründüğüne dair ciddi tartışmalar söz konusudur. Bu tartışmaların anahtar kavramı “*modern kölelik*”tir. Bu çalışmanın amacı, modern kölelik kavramına ilişkin teorik bir çerçeve sunmak ve modern köleliği Uluslararası Çalışma Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Özgür Yürü Vakfı tarafından yayınlanan verilerle yorumlamaktır.

Anahtar kelimeler: kölelik, modern kölelik, zorla çalıştırma, insan ticareti

MODERN SLAVERY AND THE APPEARANCE OF MODERN SLAVERY

Abstract

Slavery is a concept that which it's history lenghten to the beginning of the mankind. Despite the slavery has been banned with theological approaches and legislative regulations on historical process, it has never disappeared in fact. There are a lot discussions about slavery has assumed a new structure during neo-liberal globalization process nowadays. “*Modern slavery*” is the key concept of these discussions. The aim of this study, tendering a theoretical framework for the concept of modern slavery and interpreting this concept with the datas which have been published by International Labour Organization, Human Rights Watch and Walk Free Foundation.

Keywords: slavery, modern slavery, forced labour, human trafficking

---

Giriş

Kölelik, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren tüm toplumlarda çeşitli şekillerde var olmuş bir kavramdır. Geçmişten günümüze çeşitli yasal ve yönetsel düzenlemelerle, teolojik yaklaşımlarla yasaklanmasına karşın kölelik gerçekte hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır. Aksine kavramın kapsamı zaman içerisinde giderek genişlemiş, mülkiyet ilişkisine dayalı bilindik kölelik kavramı insan ticareti, zorla çalıştırma, borç esareti gibi süreçlerle eklenmiştir. Bu genişlemenin bir sonucu olarak kölelik kavramı zaman içerisinde yerini modern köleliğe bırakmıştır.

Modern kölelik kavramını ve bu kavramın günümüzdeki görünümünü ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde modern kölelik ve bu kavramla bağlantılı olan zorla çalıştırma ve insan ticareti kavramları konusunda teorik açıklamalara yer verilmiştir. Ardından modern köleliğin türleri değerlendirilmiştir. Bunu takiben modern köleliğe ilişkin farklı kurumlar tarafından yapılan analizler sunulmuş ve son olarak modern kölelikle mücadele stratejileri tartışılmıştır.

1. Modern Kölelik Kavramı

Kölelik, binlerce yıldır çeşitli biçimlerde ve tüm uygarlıklarda var olmuş bir durumdur. 19. ve 20.yüzyıllarda gelişmiş ülkelerde kaldırılmasına ve yasaklanmasına karşın kölelik zaman içerisinde farklı alanlara taşınarak kayıt dışı ekonomi, ırka dayalı ayrımcılık vb. konularla eklenmiştir (Crane, 2012: 5). Kölelik, geleneksel olarak, kalıcı, şiddete dayalı hâkimiyet sonucu ortaya çıkan ve genellikle toplum tarafından dışlanmış bireylerin karşı karşıya kaldıkları bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Literatürde, şiddetin veya başka bir kişinin kontrolünün kölelik bakımından merkezi bir rol üstlendiği konusunda geniş bir uzlaşımın bulunduğu belirtilmektedir. Şiddet, kölelikte var olan tahakküm ilişkisinin sürekli kılınmasını sağlamaktadır (Androff, 2010: 211).

Kölelik, uzun süre insan ticareti ve zorla çalıştırma kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Köleliği ulusal sınırlar içerisinde tanımlayan ve bu kavramı zorla çalıştırmayla özdeşleştiren çalışmalar da yapılmıştır. Tarihsel bakımdan her iki yaklaşımın da ortak noktası, sürecin şiddete dayalı şekilde yönetilmesi olmuştur (Androff, 2010: 211).

Palermo Protokolü¹ olarak da bilinen ve 2000 yılında kabul edilen Sı-

---

1 Palermo Protokolü; işe alım, ulaşım, zorlama, kaçırma gibi konularda sömürünün engellenmesi amacıyla hazırlanmış bir belgedir. Cinsel sömürüyü, zorla çalışmayı, köleliği ve kölelik benzeri durumları tanımlayan Protokol ile ILO'nun 29 sayısı sözleşmesi arasında açık bir bağlantı vardır (ILO, 2014: 5).

nıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, insan ticareti kavramını tanımlarken cinsel sömürüye, zorla çalıştırmaya, köleliğe ve organ kaçakçılığına özel olarak vurgu yapmaktadır. Sözleşmede insan ticareti, sömürü amacıyla insanların mübadele konusu edilmeleri, ulaşımları, transferleri, barınmaları veya onlar üzerinden bir kazanç elde edilmesi ekseninde yorumlanmaktadır. Bu anlamda tehdit veya güç kullanımı gibi zorlama anlamına gelecek yöntemler, kaçırma, dolandırıcılık, aldatma, gücün kötüye kullanımı, bireyin borçlarının ya da kazançlarının onun üzerinde kontrol kurmak amacıyla rızası dışında ele alınması ticaretinin unsurları olarak değerlendirilmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından geliştirilen bir kavram olan zorla çalıştırma², kadınların ve erkeklerin, kız ve erkek çocuklarının da dahil olduğu, uluslararası toplum tarafından da kabul edilmiş bir kavram olup şu unsurları içermektedir: **i)** Bireyin kendi özgür iradesi dışında çalıştırılması. **ii)** İşverenler veya aracıları tarafından şiddet, tehdit veya sürekli borçlandırılarak çalıştırılması. **iii)** Kimlikleri veya pasaportlarının yetkililere ihbar etme tehdidiyle işverenlerin veya aracılarının elinde tutulması. Bu gibi durumlar aynı zamanda yakın tarihte yapılan çalışmalarda kölelik benzeri uygulamalar olarak da değerlendirilmeye başlanmıştır. Uluslararası hukuk kuralları, zorla çalıştırmayı bir suç olarak tanımlamakta ve suçla ilişkin olarak verilecek cezaların suçun yükselişini engelleyecek nitelikte olması gerektiğini öngörmektedir. Hükümetler ve onların ortaklarının zorla çalıştırmayla mücadeleyi geliştirmek için bugünkünden daha verimli ve etkili politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Ancak yapılan çalışmalar, bir kriminal aktivite olarak değerlendirilen ve çeşitli yöntemlerle gizlenen, zaman zaman yasaların arkadan dolanılması suretiyle gerçekleştirilen bu çalışma biçiminin mücadeleyi güçleştirdiğini de göstermektedir. Bu nedenle ILO, yaptığı çeşitli çalışmalarla ulusal hükümetlere mücadele konusunda destek vermektedir (ILO, 2012a:4).

Çağdaş politika tanımlarında kullanılan insan ticareti ve zorla çalıştırma kavramları temel olarak devlet sınırlarını aşan bir kölelik biçimini işaret etmektedir. Bu bağlamda süre içerisinde bu iki kavramın kapsamı genişletilerek modern kölelik kavramının boyutlarından biri olarak ele alınmaya başlanmıştır (Androff, 2010: 211-213).

---

2 ILO belgelerinde modern kölelik, zorla çalışmayla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Gerçekten Örgüt tarafından 2014 yılında yapılan bir çalışmada insan ticaretini, cinsel şiddeti ve çocuk çalışmasının en kötü biçimlerini kapsayan zorla çalışma kavramının yerine zaman zaman modern kölelik kavramının kullanıldığı belirtilmektedir (2014: 3).

Egemen liberal yaklaşım köleliği siyasal iktidarların toplum üzerinde kurduğu baskının bir sonucu olarak değerlendirmekte ve insanların kendilerini köle olarak satmayacağını belirtmektedir. Ancak Marksist yaklaşıma göre emek, yaşamını sürdürmek için üretim sürecinin bir parçası haline gelmeye başladığı andan itibaren kölelik konusu olmaya başlamaktadır. Bu bağlamda ücretli çalışma, emeğin yaşamını sürdürmek adına gücünü sermayenin hizmetine sunmasından başka bir şey değildir. Günümüzde bu durum, çeşitli yöntemlerle emeğin köleliğin derinleşmesine sebep olmuş ve bilindik kölelik tanımları kavramı açıklamaya yetmez hale gelmiştir. Bu süreçte bireysel borçlanma ve borç esareti, köleliğin tanımını farklılaştıran en temel unsurlardan biri olarak öne çıkmıştır (Davidson, 2013: 11-12).

Modern köleliği geçmiştekenden farklı kılan temel özellik günümüzde uygulanan ekonomi politikalarıdır. Üretim ağının küreselleşmesine paralel olarak kölelik de küresel bir nitelik kazanmıştır. Bu anlamda dünyanın herhangi bir yerinde satışa sunulan tekstil ürünleri, Pakistan’da, Karayipler’de yahut Hindistan’da köle emeğinin kullanılması yoluyla üretilmişlerdir. Modern kölelik, yalnızca reel ekonomiyle ilgili bir kavram değildir. Bunun yanında kapitalizmin finansallaşması da modern köleliğin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Küresel düzeyde faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin köle emeğinin sömürüsüne dayalı olarak faaliyet gösteren şirketlerin hisse senetlerine yaptıkları yatırımlar bu açıklamayı örneklemektedir (Bales, 2002: 10).

Kuralsızlaştırma ve özelleştirme politikaları aracılığıyla işgücü piyasalarının serbestleştirilmesine ve esnekleştirilmesine yönelik politikalar beraberinde işgücü piyasasında dengesizlikleri ve sosyal korumanın kapsamında daralmayı getirmiş ve bu süreçte ücretli çalışmaya dayalı refah devleti anlayışı ciddi bir gerileme sürecine girmiştir. Bu süreçte krediye erişim, yoksullukla mücadelede sosyal refah uygulamalarından daha çok tercih edilen bir seçenek haline gelmiştir. 2008 Krizine kadar zaman zaman dengesizlikler yaşansa da bir şekilde sürdürülen bu sistem, özellikle gelişmiş Batı demokrasilerinde işçi sınıfının borçlanma aracılığıyla piyasaya bağımlılığının derinleşmesine neden olmuş ve liberal demokrasilerde geçerli yurttaşlık anlayışı dahi erozyona uğramıştır. Bu süreçte birçok emekçi, içinde buldukları borçlanma ve buna eşlik eden güvencesizlik sorunu nedeniyle mücadelenin bir parçası olmaktan kaçınmak durumunda kalmıştır (Davidson, 2013: 13).

Bales, modern kölelik ile geleneksel kölelik arasındaki farkları şu şekilde özetlemektedir (2002: 22): **i)** Eski kölelikte yasal mülkiyet esas iken modern kölelikte bundan kaçınılmaktadır. **ii)** Eski kölelik, modern köleliğe göre çok daha yüksek maddi bedellere dayanmaktadır. **iii)** Modern kölelik-

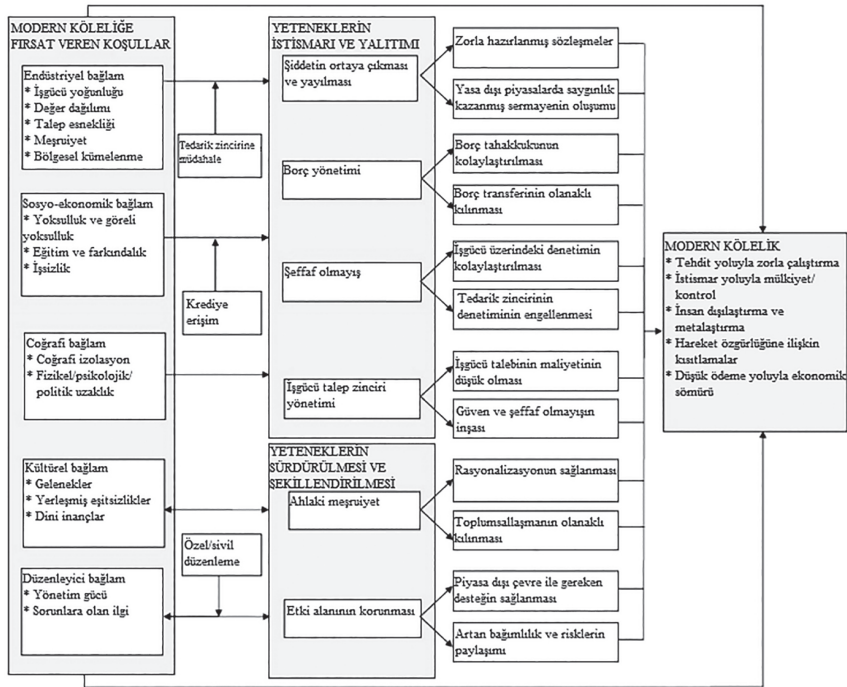
te kar geleneksel köleliğe göre hayli yüksektir. **iv)** Eski köleliğin hâkim olduğu dönemde potansiyel köle kıtlığı mevcut iken modern köleliğin geçerli olduğu günümüzde potansiyel köle fazlası söz konusudur. **v)** Modern kölelikte kurulan ilişki, eski köleliğe göre görece daha kısa sürelidir. **vi)** Eski kölelikte etnik farklılıklar önem taşıırken modern kölelikte etnik farklılıklar önemsizdir. Bunun yanında Bales, geleneksel köleliğin yerini modern köleliğin almasını üç gerekçeden yola çıkarak açıklamaktadır. Bunlardan ilki dünya işgücü piyasalarının milyonlarca yoksul ve güvencesiz insanla dolmasına neden olan nüfus patlamasıdır. İkinci olarak yoksul çiftçileri mülksüzleştiren ve köleliğe karşı savunmasız hale getiren küreselleşmenin sağladığı tarımda makineleşmeyi öne çıkartan Bales'in son gerekçesi ise sermayenin küresel düzeyde ucuz işgücü tercihidir (2002: 257).

Manzo, Bales'in modern kölelik ile dünya ekonomisi arasında kurduğu ilişkinin kapsamının sınırlılığına dikkat çekmekte ve bu ilişkinin Bales'in iddia ettiğinden çok daha karmaşık olduğunu iddia etmektedir. Marksizm'i temel alan Manzo'nun analizi, yarı-feodalizm ve yeniden proleterleşme kavramlarına odaklanmaktadır. Bu kavramları Fildişi Sahilleri örneğinde açıklayan Manzo'ya göre "*tarihi geçmiş*" bir kavram olan yarı-feodalizm tezi günümüzün kapitalist güçlerinin anlaşılmasını olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle durum, "*periferik kapitalizm*" kavramıyla açıklanmalıdır. Kakao üretimi bir örnek olarak alındığında, bu alanda faaliyet gösteren üreticilerin küresel kapitalizm ile uluslararası işbölümü ve meta üretim ve değişim güçleri ile eklemlendiği görülmektedir. Batı Afrika ülkelerindeki kakao tarlalarının neredeyse üçte ikisi küresel piyasalar için üretim yapmaktadır. Fildişi Sahillerinde 11 milyondan fazla küçük işletmenin hükümet tarafından sağlanan fiyat teşvikleri ve ihracat destekleri sayesinde küresel kakao ve kahve üretiminin bir parçası haline geldiği tahmin edilmektedir. Bu durum, anılan ürünlerin 1990'lı yıllarda bu ülkede en çok üretilen ve ihraç edilen ürün olmasını sağlamıştır. Fildişi Sahillerinde küçük işletmelerin içinde bulunduğu durumun kaynağı 1989 yılında Hükümet ile Uluslararası Para Fonu arasında imzalanan stand-by anlaşması ile yürürlüğe konan yapısal uyum programlarıdır. Yapısal uyumun şekillendirdiği ekonomik büyüme anlayışı tarımsal üretimi etkilemiş ve 1990'lı yılların başından itibaren işgücü piyasalarının kuralılaştırılmasına, fiyat kontrollerinin kaldırılmasına, ticaret reformuna, kamu sektörü istihdamının daraltılmasına ve hızlı bir özelleştirmeye dayanan bu ekonomik liberalizasyon yerel kakao üreticilerinin küresel piyasanın bir "*aktörü*" haline gelmesini sağlamıştır. Fildişi Sahillerinde ekonomik liberalizasyon sürecinin ilk toplumsal etkisi yoksulluk oranının 1988-1995 yılları arasında iki katına çıkması olmuştur. Yoksullaşmanın yanında ekonomik liberalizasyon süreci adına "*sosyal kalkınma paradoksu*" da denilen, uzak bölgelerdeki küçük işletmecilerin kentlerin çevresinde yoğunlaşmış büyük çiftlik sahipleriyle olan rekabetini

de beraberinde getirmiştir. Bu süreçte küçük üreticiler zaman içerisinde kamu tarım politikalarının bir parçası olmaktan çıkartılmış, teşvikler yeni büyük çiftlik sahiplerine özel hale getirilmiş ve bu durum dünya genelinde en yoksul insanların yaklaşık %70'inin kırsal kesimlerde yaşadığı gerçeğinin Fildişi Sahilleri için de geçerli olmasına neden olmuştur. Bu durum, kırsal kesimde yaşayan emekçilerin piyasaların “zayıf” olduğu, talep artışının söz konusu olmadığı süreçlerde zaten çarpık olan ekonomik sistemin toplumsal etkilerinin iyice olumsuz hale gelmesi sonucunu doğurmuştur. Manzo bu süreci, tarım emeğinin “yeniden proleterleşmesi” olarak yorumlamaktadır (2006: 528-529).

Modern kölelik konusunda en kapsamlı yaklaşımlardan biri Crane tarafından geliştirilmiştir. Crane'in bu yaklaşımı Şekil 1'de özetlenmiştir (2012: 52):

Şekil 1: Modern Köleliğin Teorisi

Crane, modern köleliği endüstriyel, sosyo-ekonomik, coğrafi, kültürel ve düzenleyici bağlam olmak üzere beş farklı boyutta değerlendirmektedir. Bunlardan ilki olan endüstriyel bağlamda modern köleliğin sektörel değerlendirilmesi yapılmaktadır. Mevcut araştırmalara göre tarım, madencilik, inşaat, tuğla yapımı ve halı dokumacılığı gibi bazı imalat sektörleri modern köleliğin yoğunlaştığı alanları oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra

düzensiz ya da düşük korumanın söz konusu olduğu hizmetler sektörlerinde de modern kölelerin sayısının daha fazla olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde ev eksenli çalışanlar ve seks işçileri de modern köleler kapsamında değerlendirilmektedirler. Sosyo-ekonomik faktörler modern kölelik konusunda arz birimleri bakımından oldukça kritik bir rol oynamaktadır. Tarih boyunca emek sömürsünün en kötü biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olan yoksulluk, modern kölelerin içinde buldukları konumu kabul etmelerinin de temel gerekçesi olarak sunulmaktadır. Birleşmiş Milletler, dünya üzerinde yaşayan milyonlarca modern kölenin aynı zamanda “aşırı yoksulluk” koşulları altında yaşamlarını sürdürme savaşı verdiklerini de belirtmektedir. Bu bağlamda kişi başına düşen GSYH düzeyinin düşük olması, diğer tüm şartlar eşit kabul edildiğinde, toplam nüfus içerisinde modern kölelerin sayısının artmasına neden olan bir durum olarak görülmektedir. Modern köleliğin yoğunluğunu etkileyen bir başka durum da bu sorunun ortaya çıktığı coğrafi bağlamdır. ILO’ya göre zorla çalışmanın çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerde gizlenmiş bazı bölgelerde ortaya çıkması bu açıklamayı örneklemektedir. Yeni Zelanda’da ve Asya’nın farklı bölgelerinde kıyıda yüzlerce mil açıklarda balıkçı teknelerinde çalışan işçilerin durumu da bu açıklamaya verilebilecek örneklerden bir diğeridir. Bunun yanında, tarım, ormancılık ve madencilik gibi sektörlerin küresel düzeyde üretiminin dünyanın belli bölgelerinde yoğunlaşmış olmasıdır. Kentlerden uzakta, izole edilmiş bölgelerde, emeğin temel kaynaklara erişme imkânının olmadığı bölgelerde yoğunlaşan üretim, bu sektörlerde çalışan işçilerin modern kölelik koşullarıyla karşılaşmalarına neden olmaktadır (2012: 12-18).

Modern köleliği, Orwellian bir yaklaşımla, yazarın ünlü eseri 1984’te belirttiği “yeni konuş” kavramının bir benzeri olarak, modern zamanlarda, artık antik zamanda kalmış bir durum olması nedeniyle teorik olarak yasaklanmış, ancak pratikteki varlığını hala güçlü bir şekilde sürdüren bir süreç olarak değerlendiren görüşler de mevcuttur. Gerçekten modern kölelik, gerek ulusal ve gerekse de uluslararası düzenlemelerle yasaklanmış olmasına karşın neo-liberal küreselleşme ile birlikte üretim süreçlerinin küresel düzeyde yaygınlaştırılmasına paralel olarak etkisi her geçen gün daha fazla hissedilen bir kavram haline gelmiştir (Lyons’tan akt. Androff, 2010: 210).

Özgür Yürü Vakfı (WFF), modern köleliği tanımlarken altı farklı durumun altını çizmektedir. Bu durumların biri dışında hepsi farklı uluslararası düzenlemelerle hukuki bir altyapı üzerine oturtulmaktadır. WFF’ye göre modern köleliği tanımlarken vurgu yapılması gereken ilk konu geleneksel köleliktir ve bu durumun hukuki altyapısı 1926 tarihli Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesinin 1. maddesine dayanmaktadır. İkinci noktada insan ticareti kavramı yer almakta ve bu sorunla ilgili olarak 2000 yılında kabul

---

edilen Birleşmiş Milletler İnsan Ticareti Protokolünün 3.maddesine dikkat çekilmektedir. WFF'ye göre modern kölelik bakımından önemli olan bir diğer durum zorla çalıştırmadır. Bu konuda referans verilen uluslararası düzenleme ise 29 sayılı Zorla Çalıştırmaya İlişkin ILO Sözleşmesinin ikinci maddesidir. WFF tanımlamasında modern köleliği tanımlayan dördüncü durum borç esaretidir. Borç esareti konusunda vurgu yapılan bir uluslararası düzenleme bulunmamaktadır. WFF'nin modern kölelik tanımlamasında öne çıkartılan bir diğer durum zorla veya köleleştirerek evlendirmedir. Bu konuda vurgu yapılan uluslararası düzenleme ise 1956 tarihli Birleşmiş Milletler Kölelik Sözleşmesinin 1.maddesinin c fıkrasıdır. Son olarak WFF, modern kölelik kavramı konusunda çocuk satışına ve sömürüsüne dikkat çekmekte ve konuyla ilgili olarak ILO'nun Çocuk Çalışmasının En Kötü Biçimlerine İlişkin Sözleşmesinin 3.maddesine vurgu yapmaktadır (WFF, 2014: 114).

Modern köleliğe dair tanımlamaların yanında bu kavramı somutlaştıran birtakım unsurların da dile getirilmesi gerekmektedir. Modern köleliğin kurucu unsurları borçlanma ve borç esareti, zorla çalıştırma, köleliğin kronikleşmesi, yasal düzenlemelerin dolanılması ve köleliğin teolojik tezler ile desteklenmesi biçiminde sıralanmaktadır. Bu unsurları kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür:

- Modern köleliğin temel unsurlarından biri borç esaretidir. Borç esareti, insanların borçlarına teminat olarak kendilerini sunmaları veya bir yakınlarından miras olarak borç kalması halinde ortaya çıkan bir yapıyı işaret etmektedir. Kölelik karşıtı girişimler, borçlanmanın gerek kayıtlı ve gerekse de kayıtsız göçmenlerin yoksulluklarının ve yoksunluklarının temel gerekçesi olduğunu vurgulamaktadırlar. Ödeme gücü zaten bulunmayan, buna karşın insan ticareti ağında borçlanma süreçleri derinleşen ve göç ettikleri ülkelerde sistem tarafından dışlanan göçmenler, günümüzde modern kölelik sorununun en ağır boyutlarıyla yüzleşen grubu oluşturmaktadırlar (Bales, 2002: 15; Davidson, 2013: 13).
- ILO tarafından da yasaklanan ve çeşitli sözleşmelere konu edilen zorla çalıştırmanın yaygın olduğu ülkelerdeki durum kölelik teorisyenleri tarafından “zorlayıcı çalışma rejimleri” olarak da adlandırılmaktadır. Pakistan, modern köleliğin nasıl kronikleştiğinin anlaşılması bakımından en önemli örneklerden biridir. Bu ülkede bulunan tuğla fırınlarında zorla çalıştırılanlar tek başına bir emekçi değil emekçiler ve onların aileleridir. Çok düşük ücretlerle çalıştırılan ailelerin tuğla fırınlarından kaçmasının artmasıyla birlikte fırın sahipleri keyfi şekilde aile bireylerine el koyabilmekte ve böylece

kaçış imkânını ortadan kaldırmaktadır. Ailelerin elde ettikleri ücretlerin düşüklüğü ayrıca, çeşitli sebeplerle fırın sahibine borçlanılmasını doğurmakta ve böylece ailenin bağımlılığı ikili bir yapıda sürmektedir (Manzo, 2006: 523; Bales, 2002: 163).

- Modern köleliğin en sorunlu yanlarından biri de bu durumun kronikleşmesidir. Gerçekten modern kölelik, nesiller arasında çeşitli yöntemlerle devredilen bir niteliğe sahiptir. Bu çerçevede Moritanya bir kadın, köle olarak başladığı yaşamını ölene kadar bu şekilde sürdürmekte ve ölümü durumunda da bir sonraki kuşak da yaşamını köle olarak sürdürmek durumunda kalmaktadır. Modern köleliğin kronikleşmesine dair en somut unsurlardan biri Moritanya ve Pakistan örneklerinde olduğu gibi eşini kaybetmiş köle kadınların çocuklarının da sahiplerinin “*malı*” sayılmalarıdır (Bales, 2002: 21 ve 97).
- Sözleşmeli kölelik, diğerlerinden farklı olarak köleliğin hukuk kurallarının kullanılması suretiyle işgücü piyasasının bilindik işleyişinin önüne geçilebileceğini göstermektedir (Manzo, 2006: 525). Modern kölelik, sözleşmeli kölelik örneğinde olduğu gibi kimi zaman yasal düzenlemelerin arkasından dolaşılmasıyla, kimi zaman da Moritanya örneğinde olduğu gibi mahkemelerin yasal düzenlemelerin varlığına karşın bu kuralları yok saymasıyla da meşru hale getirilmektedir. Gerçekten bu ülkede geçmişte üç kez yasaklanmasına karşın kölelik, ulemalar tarafından verilen fetvalar ve bu fetvalara uyan mahkemeler tarafından meşrulaştırılmaktadır (Bales, 2002: 121).
- Modern kölelik kavramı bakımından önemle üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da köleliğe teolojik bir altyapı hazırlanmasıdır. Gana, Togo, Benin ve Nijerya gibi örneklerde kız çocukları ve genç kadınlar aileleri tarafından köle olarak putperest rahiplere verilmekte ve bu rahipler de “*günahlardan arındırma*” adı altında tecavüz de dâhil olmak üzere çeşitli yöntemlerle bu köleliği sürdürmektedirler. Modern kölelik ayrıca Tayland örneğinde olduğu gibi Budizm inancında kadınların erkeklere göre alt tabakada yer alması nedeniyle de teolojik olarak desteklenmektedir. Bu ülkede kimi Budist rahipler, seks işçiliğini Budizm’e göre bir “*gereklilik*” olarak yorumlamaktadırlar. Bunların yanında Moritanya örneği incelendiğinde modern köleliğin Müslüman “*din âlimleri*” 1970’li yıllarda yapılan bir açıklama sonucunda verilen fetvalarla da meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır (Bales, 2002: 48 ve 95).

2. Modern Köleliğin Türleri

Modern köleliğin türleri konusunda literatürde farklı yaklaşımların varlığı göze çarpmaktadır. Bales, modern köleliği üç başlıkta incelemekte ve menkul kölelik, borç esareti ve sözleşmeli kölelik türlerini ön plana çıkartmaktadır. Menkul kölelik, eski köleliğe benzemekte ve mülkiyet ilişkisine dayanmaktadır. En çok rastlanan modern kölelik biçimi olan borç esareti, kişinin borçlandığı paraya karşılık olarak kendisini teminat göstermesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte teminat olan kişinin hizmetinin neleri içereceği ve ne kadar süreceği baştan tanımlanmadığından bu kölelik türü kronikleşmektedir. Diğer yandan sözleşmeli kölelik ise çağdaş çalışma ilişkilerinin modern köleliğin gizlenmesinde nasıl bir araç olarak kullanıldığını gözler önüne sermektedir. Sözleşmeler, yapılacak bir işi güvence altına almak için düzenlenmiş belgeler olarak gösterilse de işçiler bu sözleşmeler aracılığıyla kölelik koşullarında çalıştırılmaktadırlar. Buna karşın sözleşmelerle kurulan yasal ilişki, herhangi bir yasal sorunun ortaya çıkması durumunda kullanılacak bir araç olarak elde tutulmaktadır (2002: 26-27).

Androff, modern köleliğin biçimlerini altı başlıkta incelemektedir. Bunlar; mülkiyete dayalı kölelik, borç esareti, sözleşmeli kölelik, devlet köleliği, yerel esaret ve dinsel köleliktir. Mülkiyete dayalı kölelik, en yakın anlamıyla bir insanın bir başka insana karşı olan “*sahipliğini*” ifade etmektedir. Bu kölelik biçimi diğerlerine oranla geçmişi en çok geriye giden olan örnektir. Bu kölelik biçiminin en çok görüldüğü ülke, geçmişten bugüne üç kez yasaklanmış olmasına karşın Moritanya’dır. Bunun yanında daha düşük ölçeklerde de olsa Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde de mülkiyete dayalı köleliğin varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Genellikle tarım emekçilerinin bir tefeci tarafından zorla borçlandırılmaları şeklinde somutlaşan borç esareti günümüzde en çok karşılaşılan kölelik biçimlerinden biridir. Bu kölelik biçimi, tarım emekçilerinin düğün, çocuklarının eğitim yahut sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için çok yüksek oranlarla tefecilere borçlanmalarıyla başlayan ve bu sarmalın içinden çıkmayışlarıyla devam eden bir süreci ifade etmektedir. Kimi örneklerde aileler borç esaretinden kurtulmanın yolunu, kız çocuklarını seks işçisi olarak “*satmakta*” görebilmektedirler. Borç esareti, Güney Asya ülkelerinde modern köleliğin en temel görünümlerinden birini oluşturmaktadır. Sözleşmeli kölelik, iş arayanlara imzalayacakları bir sözleşme ile “*istihdam garantisi*” sunulması ile başlayan bir süreci işaret etmektedir. Genellikle sözleşmeyi imzalayan emekçinin ikamet ettiği kentten/bölgeden hayli uzak bir yerde çalıştırılmasını içeren bu sözleşme ile emekçiler, hiç bilmedikleri, tanımadıkları bir yerde ücretlerinin büyük bir bölümüne zorla el koyulması suretiyle çalıştırılmaktadırlar. Yapılan sözleşmelerde ya-

sal eksikliklerden faydalanılarak, çalıştırılan emekçiler çalışma ilişkileri kurallarına tabiymiş gibi bir görüntü yaratılmaktadır. Sözleşmeli kölelik dünya genelinde madencilik, ağaç kesme, kahve ve çikolata ekimi, balıkçılık başta olmak üzere çok sayıda sektörde uygulanan bir kölelik biçimidir. Ayrıca bu kölelik biçiminin cinsel kölelik için de kullanıldığına tanık olunmaktadır. “*Hükümet destekli kölelik*” olarak da adlandırılan devlet köleliği, hükümetlerin yurttaşlarını zorla çalıştırılmalarıyla somutlaşan bir kölelik biçimidir. Özellikle askeri kamplarda ve inşaat projelerinde görülen bu kölelik biçimi Myanmar, Özbekistan ve Kuzey Kore örnekleriyle somutlaşmaktadır. Yerel esaret, genellikle kadınların ve çocukların bir hanehalkının hizmetlerini görmek amacıyla zorla çalıştırılmaları anlamına gelmektedir. Yerel esaret, kadınların ve çocukların dış dünyadan tamamen izole edildikleri bir kölelik biçimidir. Son olarak dinsel kölelik ise dini kurumların köleliğin varlığını korumak için kullanılması durumunda ortaya çıkan bir kölelik biçimidir. Batı Afrika ülkelerinde genç kızların aileleri tarafından yerel rahiplerin “*hizmetine sunulmaları*” ve bu inancın kültürel olarak kilise tarafından korunması dinsel köleliğin en somut örneğidir. Benzer şekilde Hindistan ve Nepal’de yoksul ailelerin kız çocuklarının, dini inançları gereği tapınaklarda zorla çalıştırılmalarına izin vermeleri de dinsel köleliğe verilebilecek bir diğer örnektir (2010: 214-215).

Sıralanan bu türlerin yanında daha önce belirtildiği gibi geçmişte kölelik ile eş anlamlı değerlendirilen insan ticareti de birden çok modern kölelik türünü somutlaştıran bir yapı olarak dikkati çekmektedir. İnsan ticareti, çatışma bölgelerinde daha çok karşılaşılan bir modern kölelik biçimidir. Sivil düzensizlik, silahlı iç çatışma, nüfusu istikrarsızlaştıran ve yerinden eden doğal felaketler, artan yoksunluk ve istismar insan ticaretini tetikleyen başlıca gelişmeler arasında sayılmaktadır. Çatışma alanları, bir ülkenin kaynakları ve insanları da dâhil olmak üzere o ülkenin kaynaklarını yağmalamakla ilgilenenler için en kolay hedefler olarak görülmektedir. İnsan ticaretinin içinde bulunduğumuz dönemde her geçen gün artmasının altında yatan gerekçeler daha iyi bir yaşam vaadi, cinsel sömürünün ticari bir piyasa halini alması ile bu yasa dışı sektörün sağlayıcılarının yüksek karlarla ve düşük risklerle çalışmaları. İnsan ticareti, düşük maliyeti ve karlılığı nedeniyle en çok tercih edilen modern kölelik biçimlerinden biridir. Birleşmiş Milletler, insan ticaretinin bu süreci yönetenlere yılda 7 ila 10 milyar dolar arasında gelir sağladığını belirtmektedir. Bu durum insan ticaretini silah ve narkotik ürünlerin kaçakçılığından sonra en yüksek kar sağlayan üçüncü yasa dışı sektör haline getirmektedir. İnsan ticareti, günümüzde yaşanan en büyük insan hakları ihlallerinden biridir. ILO’nun da vurguladığı gibi bu ihlal türü neo-liberal küreselleşmenin temel sonuçları arasında yer almaktadır. Tehlikeli şekilde, insan ticareti dünya genelinde sürekli olarak artış göstermektedir. Çok sayıda ülke, özellikle de Afrika

---

lkeleri, bu sürecin merkezi, çıkış noktası, geçiş yolu veya transfer yeri konumdadır. Bu nedenle insan ticareti, yalnızca sürecin başladığı ve sona erdiği ülkeyi değil, bu sürecin parçası olan tüm ülkeleri etkileyen bir sorun olarak değerlendirilmektedir. En ağır yoksulluk koşullarında ve baskı altında yaşayan insanlar, daha iyi bir yaşama sahip olma umuduyla çoğunlukla insan ticaretinin bir parçası haline gelmekte ancak bu süreç genellikle zorla çalışma ve cinsel kölelik gibi çeşitli kölelik biçimleriyle sona ermektedir (Fitzgibbon, 2010: 81-85).

Borçlanma, modern köleliğin hem gerekçesi hem de en önemli biçimlerinden biridir. Hastalık, kaza, açlık, ölüm, evlilik gibi yaşamın olağan seyrine ait ihtiyaçlar nedeniyle borçlanan, bunun için uzun süre emekleri ipotek altına alınan aileler kimi zaman bu koşullardan kurtulabilmek adına kız çocuklarını seks ticaretinde kullanılacaklarını bile bile borçlarına karşılık satmaktadırlar. Tarihsel Kast Sistemi nedeniyle uzun bir kölelik geçmişine sahip olan Hindistan'da günümüzde modern kölelik bir çeşit borç esaretiyle kendisini göstermektedir. Küçük bir toprak parçasını işleme hakkı verilen emekçi aileler, bu toprağı işlemeyi sürdürebilmek adına borlandırılmakta, diğer örneklerde olduğu gibi bu borcu deyememekte ve nihayet kronikleşmiş kölelik sorunuyla yzleşmektedirler (Bales, 2002: 226-227). Borç esareti konusunda örnek verilebilecek bir diğer ülke de Tayland'dır. Bu ülkede kölelik, geçmişten beri genç kızların, ailelerinin maddi kriz yaşamaları durumunda seks işçisi olarak satılmaları biçiminde varlığını sürdürmektedir. Geçmişte pirinç tarlalarının kaybedilmesi riskinin söz konusu olduğu durumlarda ortaya çıkan bu kölelik türü, günümüzde Tayland ekonomisinin küresel ekonomiyle eklemelenmesi ile birlikte değişen tüketim algısının bir sonucu olarak ailelerin bir renkli televizyon sahibi olmak için dahi borçlanarak kızlarını seks işini haline getirmekten çekinmemeleri sonucunu doğurmuştur. Tayland rneğinde idari makamlar ve özellikle de kolluk kuvvetleri, yasaklanmasına karşın modern köleliğin bu biçimiyle mücadele etmek şöyle dursun, bu kölelik biçiminden maddi olarak nemalanmanın yolunu aramaktadırlar (Bales, 2002: 49).

Bir modern kölelik türü olarak sınıflandırılmasa da bu kapsamda değerlendirilebilecek sorunlar içerisinde en ağırı tecavüzün bir savaş silahı olarak kullanılmasıdır. Yapılan bir alışma Sudan, Çeçenistan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kongo ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti tecavüzün günümüzde bir savaş silahı olarak kullanıldığı ülkeler olarak sıralanmıştır. Tecavüzün bir savaş silahı olarak kullanılması günümüze has bir durum değildir. Gerçekten yakın tarihteki örnekler incelendiğinde İkinci Dünya Savaşı süresince Nazilerin, Sovyetlerin ve Japonların bu yönteme başvurduklarına dair ciddi iddialar ve kanıtlar bulunmaktadır. Benzer iddialar Vi-etnam Savaşı sırasında bu ülkeyi işgal etme uğraşı veren ABD askerleri

için de dile getirilmiştir. Yakın tarihte Ruanda iç savaşında da yaşanan bu durum beraberinde tecavüzler sonucu yaşanan kişisel ve toplumsal travmaları getirmiştir (Clifford, 2008: 2-5).

İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) tarafından yapılan bir çalışma Kongo’da yaşanan iç savaş sürecinde de gerek Kongo ordusuna mensup askerler ve gerekse de silahlı gruplar tecavüzü düşmanlarını “*cezalandırma*” adı altında bir silah olarak kullandıklarını göstermektedir. Buna karşın çok sayıda kadın, aileleri veya mensubu buldukları kabileler tarafından reddedilme korkusu nedeniyle bu durumu dile getirmekten çekinmişlerdir. Bu durumu dile getirenler için yeterli psiko-sosyal destek ya da tıbbi hizmet sağlanmamıştır. Adalet arayanlar ise gerek ordu mensupları ve gerekse de diğer silahlı gruplar tarafından tehdit edilmişlerdir. Kongo’da yalnızca 2009-2013 yılları içerisinde kaydedilen ve tecavüzün bir savaş silahı olarak kullanıldığı sekiz örnek bulunmaktadır. Bu toplu katliamlar sırasında 800’ün üzerinde kadın tecavüze uğramış, binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Adalet sistemi yolsuzluk, düşük kapasite ve siyasal müdahale ile kuşatılmış olan Kongo’da tecavüz nedeniyle tutuklananların çoğu bir şekilde cezaevinden kaçmakta ve sonrasında bulunamamaktadır. Öte yandan ülke genelinde yapılan yargılamaların tamamı aylar veya yıllarca sürmekte ve cezaları kesinleşene kadar çok sayıda insan cezaevlerinin insan onurundan uzak koşullarında yaşamlarını sürdürme uğraşı vermektedirler. Ayrıca ülkede devam eden iç savaş, hem hükümet güçlerinin hem de diğer silahlı grupların komutanlarının işledikleri suçlar nedeniyle yargılanmalarını da engellemektedir. Ülkede son 10 yılda iktidara gelen hükümetler, ordu içerisinde işlenen suçlar için yargı mekanizmalarını işletip adaleti sağlamak yerine savaş suçularını ödüllendirmeyi bir politika haline getirmişlerdir (HRW, 10 Haziran 2014).

3. Modern Köleliğe İlişkin Göstergeler

Genelde modern köleliğin, özelde ise modern köleliğin farklı türlerinin ölçümü konusunda yapılmış çok sayıda çalışma mevcuttur. Bunlar içerisinde ILO, HRW ve WFF tarafından yapılan çalışmaların ayrı bir yeri vardır.

İçinde bulunduğumuz dönemde modern köleliğin ölçümü hayli güçtür. Bu durumun temel gerekçesi, köleliğin yasadışı doğasıdır. Bu nedenle modern kölelik çok boyutlu bir şekilde ölçülememiş, genellikle köleliğin boyutlarını ayrı ayrı ele alan çalışmalar yapılmıştır. 1984 yılında Birleşmiş Milletler Kölelik Uzmanları Çalışma Grubu Sahra ülkelerinde 250 bin kişinin mülkiyete dayalı kölelik koşullarında yaşadığını tespit etmiştir. 1996 yılında HRW tarafından yapılan çalışmaya göre ise dünyada 15 milyon çocuk esaret altında çalıştırılmıştır. 1999 yılında Birleşmiş Milletler Köleliğin Çağdaş Biçimleri Çalışma Grubu tarafından yapılan çalışma ise Gü-

---

ney Asya'da 20 milyon kişinin zorla çalıştırıldığını tespit etmiştir. Bales'in 2007 yılında yaptığı çalışmaya göre ise dünyada 27 milyon modern köle bulunmaktadır. Bales'in çalışması, kölelerin büyük bir çoğunluğunun Güney Asya'da yaşadığını göstermiştir. Diğer yandan ILO'nun 2005 tarihli çalışmasına göre dünya genelinde 8.4 milyon çocuk borç esaretini, çocuk askerleri, yerel köleliği ve fuhşu da içeren kölelik biçimleriyle yüz yüzedir.³ ABD Hükümetinin 2006 tarihli çalışması dünya genelinde 800 bin insanın, insan ticaretinin bir parçası olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmaya göre insan ticareti içerisinde kadınların oranı %70'ler düzeyindedir. Uluslararası Göç Örgütünün 2005 yılındaki çalışması ise dünya genelinde 4 milyon insanın yasa dışı ticaret süreçlerinin bir parçası olduğunu göstermektedir⁴ (Androff, 2010: 215-216).

---

3 Modern köleliğin en belirgin görünümlerinden birini oluşturan çocuk kölelerin en yoğun şekilde çalıştırıldığı alanlardan biri Fildişi Sahillerindeki kakao tarlalarıdır. Buralarda yapılan saha çalışmaları, çocuk kölelerin çalışma koşullarının ağırlığına ve vücutlarında taşıdıkları şiddet izlerine dikkat çekmektedir. Bunun yanında HRW'nin 2001 yılında yaptığı bir çalışma Liberya, Sierra Leone, Angola, Burundi, Ruanda, Congo-Brazzaville, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Uganda, Somali ve Sudan gibi Afrika ülkelerinde silahlı çatışmalarda 120 binden fazla çocuğun kullanıldığını göstermektedir (Manzo, 2006: 522).

4 Göçmen işçiler, tüm dünyada modern kölelik bağlamında ele alınan sorunlarla en çok yüzleşen grupların başında gelmektedirler. Dünyanın her yerinde sorunlarla yüzleşmelerine karşın göçmen işçilere ilişkin yapılan çalışmalar büyük ölçüde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) bölgesinde yoğunlaşmaktadır. BAE'de farklı biçimleriyle uygulanan kafala sistemi, işçilerin çoğunun sözleşmeleri bitmeden önce başka bir işe geçebilmelerini katı bir şekilde engellemekte ve bunun yanında işçilerin işverenler tarafından yöneltilen fiziki ve psikolojik şiddetle karşılaşmasına neden olmaktadır. Göçmen işçilerin çoğu bu koşullara ailelerini desteklemek ve ortaya çıkan devasa borçlarını ödemek pahasına ses çıkartmamaktadır. Körfez ülkelerinde kurulu kötü şöhretli özel istihdam büroları ise bu işçileri çalışma koşulları konusunda söyledikleri çeşitli yalanlarla ikna ederek Körfez ülkelerine göç etmeye ikna etmektedirler (HRW, 23 Kasım 2014). 2014 yılının Aralık ayında Filipinler'den Birleşik Arap Emirliklerine göç eden bir bebek bakıcısıyla yapılan röportajdan Filipinler'deki aracılar tarafından büyük umutlarla BAE'ye göçmeleri sağlanan işçilerin koşullarının ağırlığı anlaşılmaktadır. Röportaja göre BAE'de bir bebek bakıcısının işi her gün sabah saat 5:45'te başlamakta ve gün boyu sürmektedir. Bebek bakımının yanında ev işleriyle de ilgilenen çoğunluğu kadın çalışanların haftalık tatilleri bulunmamakta ve bağlı oldukları büro tarafından evi terk etmeleri yasaklanmaktadır. Ayrıca bakıcıların cep telefonu kullanmaları da engellenmektedir. BAE'de bu koşullarda çalışan 30.000'den fazla kadının çalıştığı tahmin edilmektedir. Bu sayı her geçen yıl artmaktadır. Kafala sistemiyle çalıştırılan bu kadın işçiler BAE'de asgari ücret uygulaması olmaması nedeniyle keyfi olarak ücretlendirilmektedir. Filipinler'de yaptıkları kontratta kendilerine aylık 400 Amerikan Doları verileceği taahhüt edilmesine karşın BAE'de çalışan kadın

Dünya Bankası tarafından 2004 yılında yapılan bir çalışmaya göre uluslararası düzeyde zorla çalıştırma faaliyetlerinden yılda ortalama 10.4 Amerikan Milyar Doları kar elde edilmekte ve bu alanda çalışanlar üzerinden elde edilen katma değer düzeyi %20'leri bulmaktadır. Zorla çalışmadan en yüksek düzeyde kar elde eden bölge 3.6 milyar Amerikan Doları ile Latin Amerika ve Karayiplerdir. Gelişmiş ülkelerde zorla çalışmadan 3.4 milyar Amerikan Doları kar elde edildiği tahmin edilmektedir. Bunu 2.5 milyar Amerikan Doları ile Asya Pasifik ülkeleri izlemektedir. Yalnızca insan ticaretine konu olan bireyler açısından bir inceleme yapıldığında ABD için 3.8 milyar Amerikan Doları düzeyinde bir rakam söz konusu olmaktadır. 2009 yılında Kara tarafından yapılan bir çalışmada ise 2006 yılının sonu itibariyle dünya genelinde 28.4 milyon modern kölenin bulunduğu, aynı yıl modern köleler üzerinden elde edilen karın 152.3 milyar Amerikan Doları olduğu ve bunun 91.2 milyar dolarının zorla çalıştırma üzerinden kazanıldığı tahmin edilmiştir. Bu rakam 2012 yılında 96.5 Amerikan Milyar Doları olarak güncellenmiştir. Borç esaretinin de konu alındığı bu çalışmada bu koşullarda çalışan işçilerin %89'unun Güney Asya'da, %5,5'inin Latin Amerika'da ve geriye kalan %5,5'inin de Afrika'da buldukları tahmin edilmiştir. Diğer yandan ILO tarafından 2014 yılında yapılan bir çalışmada ise zorla çalışma üzerinden yıllık 150.2 milyar Amerikan Doları kar elde edildiği belirtilmiştir. Aynı ILO çalışmasında her bir zorla çalışma mağduru başına düşen yıllık kar miktarı bölgelere göre değerlendirilmiş ve ilk sırayı 34 bin800 Amerikan Doları ile Gelişmiş Ekonomiler ve Avrupa Birliği almıştır. Bunu 15 bin Amerikan Doları ile Orta Doğu, 12 bin 900 Amerikan Doları ile AB üyesi olmayan Avrupa ülkeleri ile Bağımsız Devletler topluluğu, 7 bin 500 Amerikan Doları ile Latin Amerika ve Karayip-

---

işçiler aylık ortalama yalnızca 400 dirhem (yaklaşık 100 Amerikan Doları) kazanmaktadırlar. BAE'de asgari ücret uygulamasının olmayışı, kadın işçilerin yasal haklarını aramalarını da engellemektedir. Belirli bir çalışma süresi bulunmayan bu işçiler ayrıca fazla çalışma ücreti gibi haklardan da yararlanamamaktadırlar. 2014 yılının Haziran ayında BAE'de yetkili makamlar tarafından yerli işçilerin bir gün içerisinde en az sekiz saatlik dinlenme hakkına sahip olmaları güvence altına alınmıştır. Ancak bu uygulama göçmen işçiler için geçerli değildir. Yine de bu durum, oldukça zayıf iş kanunu korumalarının söz konusu olduğu BAE için olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir (Begum, 24 Ekim 2014). 2014 yılının Kasım ayında Körfez ve Asya ülkelerinin çalışma bakanlarının katılımıyla düzenlenen toplantıda iş hukukundaki koruyucu önlemlerin geliştirilmesi, göçmen işçilerin koşullarının iyileştirilmesi ve işçi sendikaları ile hükümet dışı örgütler ile diyalogun geliştirilmesi konusu gündeme getirilmiştir. Yapılan çalışmalara göre Körfez bölgesinde yaklaşık yerli işçiler ile Asya ve Afrika ülkelerinden gelen işçiler de dâhil olmak üzere yaklaşık 2.4 milyon sözleşmeli işçi çalışmakta ve bu işçilerin çalışma koşulları ödenmemiş ücretlerle, pasaportlarına el konulmasıyla, fiziksel istismarla ve zorla çalıştırmayla somutlaşmaktadır (HRW, 23 Kasım 2014).

---

ler, 5 bin Amerikan Doları ile Asya Pasifik ülkeleri ve son olarak 3 bin 900 Amerikan Doları ile Afrika takip etmiştir (ILO, 2014: 10-14).

ILO'nun 2012 tarihli çalışmasına göre dünya genelinde 20.9 milyon kişi zorla çalıştırılmakta ve içinde buldukları koşullara sıkışıp kalmaktadırlar. Bu çalışma, Örgütün 2005 tarihli aynı çalışmasıyla karşılaştırıldığında zorla çalıştırmanın her geçen gün boyutu daha da artan bir suç olduğunu göstermektedir. Zorla çalıştırmanın kapsamına, modern kölelik kavramıyla da ilişkilendirilen, çalışma amacıyla insan ticareti ve cinsel suiistimal suçu da girmektedir. Veriler detaylı bir şekilde incelendiğinde kadınların ve kız çocuklarının zorla çalıştırılanlar içerisindeki payının %55 olduğu görülmektedir. Bunun yanında yetişkinler, %74,5'lik bir oranla çocuklara ve gençlere göre zorla çalıştırmaya daha çok maruz kalmaktadırlar. Öte yandan ILO verileri, 17 yaşın altındaki çocukların zorla çalıştırılanlar içerisindeki payının %26'sını oluşturduğunu da ortaya koymaktadır. Zorla çalıştırılanların sektörel dağılımı incelendiğinde bu koşullarda bulunanların %90'ının özel sektörde çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bundan bağımsız olarak, zorla çalıştırılanların %22'sinin cinsel suiistimal ile %68'inin tarım, inşaat, yerel işler ve imalat gibi öncü sektörlerde zorla sömürüye dayalı olarak çalıştırılmasıyla ve geri kalan %10'ununsa hapishaneler, isyancı askeri güçler ve devlet güçleri gibi alanlarda askeri güç olarak alıkonuldukları da anlaşılmaktadır. Zorla çalıştırmaya ilişkin verilerin bölgesel dağılımı incelendiğinde küresel düzeyde zorla çalışanların tüm dünyada bu sorunla yüzleşenlerin %56'sını oluşturduğu görülmektedir. Bu bölgeyi %18 ile Afrika, %9'luk oranlar ile Latin Amerika ve Karayipler izlemektedir. Gelişmiş Ekonomiler ve Avrupa Birliği ülkelerinde zorla çalışanların küresel düzeyde zorla çalıştırılanlar içerisindeki oranı ise %7'dir. Bunun yanında Avrupa Birliği üyesi olmayan Avrupa ülkeleri ile Bağımsız Devletler Topluluğunda zorla çalışanlar da dünya genelinde zorla çalışanların %7'sini oluşturmaktadır. Zorla çalışanların geriye kalan %3'ü ise Orta Asya ülkelerinde yaşamaktadır. Bölgelere ilişkin verilerin bir başka boyutu da her bin kişi içerisinde zorla çalıştırılanların sayısıdır. Buna göre Avrupa Birliği üyesi olmayan Avrupa ülkeleri ile Bağımsız Devletler Topluluğunda yaşayanlar içerisinde her bin kişide zorla çalıştırılanların sayısı 4,2'dir. Bunu Afrika (4), Orta Doğu (3,4), Asya Pasifik Ülkeleri (3,3), Latin Amerika ve Karayipler (3,1) ve Gelişmiş ekonomiler ve Avrupa Birliği ülkeleri (1,5) takip etmektedir. Zorla çalışmaya ilişkin veriler göç ile ilişkilendirildiğinde bu koşullarda bulunan bireylerin %44'ünün göç sonucu zorla çalıştırıldıkları, geri kalan %56'lık kesimin ise kendi ülkelerinde veya bölgelerinde zorla çalıştırıldıkları görülmektedir (ILO, 2012a: 1-3)⁵.

---

5 Etnik çatışmaların yoğun şekilde yaşandığı, toplam nüfus içerisinde modern kölelerin oranının en yüksek oranda kaydedildiği ülke olan Moritanya'da kölelik

Yakın zamanda modern kölelik konusunda yapılan en kapsamlı çalışmalar 2013 ve 2014 yıllarında WFF tarafından yayınlanan “*Küresel Kölelik Endeksi*” verileridir⁶. WFF’nin 2014 tarihli Küresel Kölelik Endeksi Raporunda 167 ülkede modern köle durumunda yaşayan insanların sayısına ilişkin tahminler yer almaktadır. Raporda ayrıca Hükümetlerin modern

---

büyük ölçüde zorla çalıştırmayla somutlaşmaktadır. 1980 yılında yasaklanmasına karşın Moritanya’da yapılan yasal düzenleme hiçbir şeyi değiştirmemiş, ülkede modern kölelik artarak sürmüştür. Diğer yandan Moritanya’da köleliğin varlığı, ülkenin yasal makamları tarafından “*polis devleti*” anlayışının bir sonucu olarak gizlenmeye çalışılmakta ve uluslararası kurumlara bu konuda bilgi vermekten kaçınılmaktadır. Brezilya örneğinde modern kölelik, “*çalışma kartı*” adı verilen belgelerle somutlaşmaktadır. Bu kartlar olmaksızın çalışmanın yasak olduğu bölgelerde ve sektörlerde faaliyet gösteren işçi simsarları, imzalattıkları çeşitli sözleşmelerle bu belgelere “*güncelleme*” adı altında el koymakta ve bu andan itibaren emekçiler için sözleşmeli kölelik süreci başlamaktadır. Çalışma kartlarına işçi simsarları tarafından el konan emekçiler çalıştıkları yerden kaçsalar dahi bu karta sahip olmamaları nedeniyle hiçbir şekilde çalışmamaktadırlar (Bales, 2002: 9 ve 140).

6 WFF’nin dışında, yakın zamanda modern kölelik konusunda yapılan en kapsamlı çalışmalardan bir diğeri HRW tarafından yayınlanan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) konulu saha çalışmalarıdır. HRW, 2013 yılının Ağustos ayından bu yana Suriye ve Irak’ta İŞİD tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Güvenlik endişeleri nedeniyle İŞİD tarafından yönetilen bölgelerde çalışma yapılması mümkün olmadığından bu terör örgütünün bulunduğu bölgeden kaçmayı başaran insanlarla çok sayıda kapsamlı görüşme yapılmıştır (HRW, 9 Aralık 2014). İŞİD, bir anda ortaya çıkmış bir örgüt değildir. Bölgede 2001 yılında Irak’ın işgaliyle başlayan ve Suriye’deki iç savaşla keskinleşen kaos ortamı İŞİD’in gelişimine zemin hazırlamıştır. Bölgedeki mezhepsel ve ırka dayalı ayrışmalardan faydalanan İŞİD, kısa süre içerisinde büyük bir güç kazanmıştır. (Tom Lantos Human Rights Commission, 12 Aralık 2014). İŞİD tarafından yaratılan terör nedeniyle Yezidiler başta olmak üzere çok sayıda etnik ve dinsel azınlık yerlerinden edilmiş, zorla göçe zorlanmış ve zaten Suriye’deki iç savaş nedeniyle derinleşmiş olan insani sorunlar iyiden iyiye şiddetlenmiştir. Ancak İŞİD tehdidi yalnızca dini azınlıklara yönelmiş değildir. Bunun dışında, bölgede çoğunluğu oluşturan Sünni Müslümanlar da Irak’ta uygulanan İŞİD şiddetine yoğun şekilde maruz kalmış ve bu kesimlerin çoğunlukla yaşadığı bölgeler İŞİD tarafından “*temizlenmiştir*”. Bu durum, ülkede yerinden edilen insan sayısının 1.8 milyona yükselmesine neden olmuştur. Buna karşın Suriye’deki tehdit İŞİD ile sınırlı değildir. (HRW, 9 Aralık 2014). 2014 yılının Ekim ayında İŞİD’in resmi yayın organı olan Dabiq adlı dergide örgüt üyelerinin Yezidi kadınlarına ve kız çocuklarına “*savaş ganimeti*” olarak el koydukları açıkça dile getirilmiştir. Aynı yayın organında İŞİD’in cinsel şiddet, bu kadınların ve kızların Müslüman olmaları nedeniyle meşrulaştırmaya çalıştığı da görülmüştür. Bu durum, İŞİD’in cinsel şiddeti geniş kapsamlı sistematik bir planın parçası olarak uyguladığını açıkça ortaya koymaktadır (HRW, 14 Nisan 2015).

kölelikle mücadele konusunda neler yaptıklarına dair analizler de bulunmaktadır. Sorunun boyutunu ölçmeye ve bunlarla mücadele için yapılan eylemlere odaklanan Rapor, modern kölelik konusunda insanların neden savunmasız kaldıklarına dair çıkarımların yapılmasına da yardımcı olmaktadır. WFF tarafından 2013 yılından beri yayınlanan bu Rapor, konuyla ilgili yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biridir (WFF, 2014: 6). Aşağıdaki tablolarda WFF'nin Raporunda yer alan verilerin bir kısmı derlenmiştir.

Tablo 1: Modern Köleliğe İlişkin Temel Göstergeler, 2014

<i>Modern kölelerin toplam nüfus içerisindeki oranının en yüksek olduğu ülkeler:</i>			<i>Mutlak anlamda modern kölelerin sayısının en fazla olduğu ülkeler:</i>		
Ülke	Toplam Nüfus İçerisinde Modern Kölelerin Oranı	Modern Köle Olduğu Tahmin Edilen Nüfus	Ülke	Toplam Nüfus İçerisinde Modern Kölelerin Oranı	Modern Köle Olduğu Tahmin Edilen Nüfus
Moritanya	4.000	155.600	Hindistan	1.141	14.285.700
Özbekistan	3.973	1.201.400	Çin	0.239	3.241.400
Haiti	2.304	237.700	Pakistan	1.130	2.058.200
Katar	1.356	29.400	Özbekistan	3.973	1.201.400
Hindistan	1.141	14.285.700	Rusya	0.732	1.049.700
Pakistan	1.130	2.058.200	Nijerya	0.481	834.200
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	1.130	762.900	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	1.130	762.900
Sudan	1.130	429.000	Endonezya	0.286	714.100
Suriye	1.130	258.200	Bangladeş	0.435	680.900
Orta Afrika Cumhuriyeti	1.130	52.200	Tayland	0.709	475.300

Kaynak: Walk Free Foundation, **The Global Slavery Index 2014**, Walk Free Foundation Publications, Australia, 2014, s. 5 ve 18.

WFF tarafından yayınlanan verilere göre dünya genelinde toplam nüfus içerisinde modern kölelerin oranının en yüksek olduğu ülkelerden ilk beşi sırasıyla Moritanya, Özbekistan, Haiti, Katar ve Hindistan'dır. Bunun yanında modern kölelerin sayıca en fazla olduğu beş ülkenin sıralaması ise Hindistan, Çin, Pakistan, Özbekistan ve Rusya'dır.

Tablo 2: Modern Kölelikle Mücadele, 2014

<i>Modern köleliği sona erdirmek için en fazla çaba gösteren ülkeler:</i>	<i>Ekonomik kapasiteleri dikkate alındığında görece sınırlı kaynaklarla modern köleliği sona erdirmek için güçlü çaba gösteren ülkeler:</i>	<i>Refah kapasiteleri nedeniyle modern kölelikle bugünkünden daha fazla mücadele etmesi gereken ülkeler:</i>	<i>Modern köleliği sona erdirmek için en az adım atan ülkeler:</i>
Hollanda İsveç ABD Avustralya İsviçre İrlanda Norveç Birleşik Krallık Gürcistan Avusturya	Gürcistan Filipinler Jamaika Makedonya	Hong Kong Kuveyt Brunei Singapur Katar	Kuzey Kore İran Suriye Eritre Orta Afrika Cumhuriyeti Libya Ekvator Ginesi Özbekistan Kongo Cumhuriyeti Irak

Kaynak: Walk Free Foundation, **The Global Slavery Index 2014**, Walk Free Foundation Publications, Australia, 2014, s. 5.

2014 yılı WFF verilerine göre Hollanda, İsveç, ABD, Avustralya ve İsviçre modern köleliğin sona erdirilmesi için en fazla çaba gösteren beş ülkedir. Gürcistan, Filipinler, Jamaika ve Makedonya ise ekonomik kapasiteleri dikkate alındığında modern köleliği sona erdirmek için güçlü çaba gösteren ülkeler olarak sıralanmaktadır. Buna karşın Hong Kong, Kuveyt, Brunei, Singapur ve Katar refah kapasiteleri yüksek olmasına karşın modern kölelikle daha fazla mücadele etmesi gereken ülkeler olarak konumlanmıştır. Son olarak WFF Raporuna göre modern kölelikle mücadelede en az çaba harcayan ilk beş ülke ise Kuzey Kore, İran, Suriye, Eritre ve Orta Afrika Cumhuriyeti olarak belirlenmiştir.

4. Modern Kölelikle Mücadele

Kölelik, gerek uluslararası düzenlemelerle ve gerekse de ulusal kanunlarla kurumsal düzeyde yasaklanmıştır⁷. Ancak bu düzenlemelerin etkinliği, zorlayıcılığı ve düzenlemeler aracılığıyla sağlanan yaptırımlar ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir. Köleliğin modern biçimlerinin yaygınlaşmasının temel gerekçelerinden biri de yönetim gücünün zayıflığı ve yönetimlerin tercihleridir. Hükümetlerin etkinliği, yapılan düzenlemelerde insan haklarının yeri, hukukun üstünlüğü, siyasi istikrarsızlık, yolsuzluk gibi faktörler köleliğin yaygınlaşması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu gibi durumların olduğu bölgelerde köleliğin yaygınlaşma eğilimi daha yüksektir. Kölelik, resmi düzenleyici kurumlar tarafından yasaklanmış olmasına karşın gayri resmi kurallar ve normlar tarafından desteklenen bir durumdur. Formel ve enformel kurumlar arasındaki bu ayrım, modern kölelik üzerinden kar edenler için uygun bir ortam sunmaktadır. Gelenekleri, önceden kabul edilmiş eşitsizlikleri ve dini inançları da kapsayan kültürel bağlam aracılığıyla modern kölelik dünyanın kimi bölgelerinde meşrulaştırılmaktadır (Crane, 2012: 19-22).

Tarihsel olarak bakıldığında kölelikle mücadeleye dair uluslararası eylemlerin 20.yüzyılın başından itibaren hız kazandığı görülmektedir. 1926 yılında kabul edilen Milletler Cemiyeti Kölelik Sözleşmesi ile 1932 tarihli 29 sayılı Zorla Çalışmaya İlişkin ILO Sözleşmesi bu açıklamanın ilk örnekleridir. 1949 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) konuyla ilgili hazırlanmış en kapsamlı belgedir. Bildirgenin 4.maddesinde, kölelik ve köle ticareti kesin olarak yasaklanmıştır. 1956 yılında yürürlüğe giren Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşmede de kölelik kavramı ve bu kavramın kapsamı tanımlanmış, bu kapsamda kadınların zorla evlendirilmesi, ticarete konu olmaları, kocalarının ölümü üzerine miras yoluyla devredilmeleri vb. suç olarak tanımlanarak yasaklanmıştır. 1950 yılında kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de hem köleliği hem de zorla çalıştırmayı yasaklayan bir diğer uluslararası düzenlemedir. 1976 yılında yürürlüğe giren Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 8.maddesinde de İHEB ile benzer şekilde kölelik ve köle ticaretinin yasaklanmasına vurgu yapılmış, bunun yanında zorla çalıştırma da aynı madde kapsamında yasa dışı olarak nitelendirilmiştir.

Doğrudan köleliği tanımlayan belgelerin yanında, modern köleliğin türlerinin yasaklandığı uluslararası belgeler de mevcuttur. 1951 yılında yü-

---

7 Kölelikle mücadeleyi konu alan uluslararası belgelerin kapsamlı bir derlemesi için Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezinin "*Kölelik, Kadın Ticareti ve Fahişeliğin Önlenmesi*" adlı yayınına bakılabilir.

rürlüğe giren İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme, hem insan ticaretini hem de fuhuş suç olarak tanımlamakta ve bu sürece herhangi bir şekilde iştirak eden herkesi de bu konularda suçlu ilan etmektedir. 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 6.maddesinde, kadın ticaretinin ve cinsel istismarın önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması öngörülmüştür. 1990 yılında yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme de modern köleliğin biçimlerinin yasaklandığı bir diğer uluslararası belgedir. Bu belgede çocukların cinsel faaliyetlere girişmek üzere kandırılması veya zorlandırılması ve çocukların hangi nedenle olursa olsun ticarete konu olmaları yasaklanmıştır. Aynı sözleşmeye ek olarak hazırlanan bir protokol ile çocukların pornografik yayınların bir parçası haline getirilmesi de bir uluslararası suç olarak değerlendirilmiştir. 1998 yılında yürürlüğe giren Sınırtaşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol ile kadın ve çocuklara özel önem verilmesi suretiyle insan ticaretinin önlenmesi, insan ticareti mağdurlarının korunması ve onlara yardım edilmesi gibi konular vurgulanmıştır. Benzer şekilde 1967 yılında yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi ile 2002 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 57/176 No'lu Kadın ve Kız Çocuk Ticareti Kararı da modern kölelik biçimlerinin ele alındığı diğer düzenlemelerdir.

Uluslararası hükümet örgütleri ve hükümet dışı organizasyonların son zamanlarda modern zorla çalıştırma kavramına karşı artan bir ilgisi söz konusudur. Dünya genelince milyonlarca insan, insan onuruna yakışmayan koşullarda istismar edilmekte ve metalaştırılmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü, 1998 tarihli Çalışmaya İlişkin Temel Haklar Bildirgesi, 2001 tarihli Zorla Çalıştırmayı Durdurmak ve yine 2001 tarihli Zorla Çalıştırma Karşısında Küresel İşbirliği adlı belgeleriyle modern kölelik sorununu ele alan örgütler arasında öne çıkan kurumlardan biridir (Mantouvalou, 2010: 425). Bunların yanında WFF'nin 2014 tarihli Raporunda da modern köleliğin ortadan kaldırılması konusunda beş farklı hedefe odaklanılmıştır. Bunlar; modern kölelik mağdurlarının belirlenmesi ve bunların kölelikten kurtarılmasının desteklenmesi, modern kölelikle mücadeleyi öngören adli cezaların ve merkezi hükümetler için koordinasyon ve hesap verebilirlik mekanizmalarının geliştirilmesi, modern köleliğe neden olan tutumların, sosyal sistemlerin ve kurumların incelenmesi ve modern köleliğe göz yumman ve neden olan hükümetlerin ve işletmelerin işa edilmesidir (2014: 6).

Kölelik karşıtı aktivistler dünyanın farklı bölgelerinde yürüttükleri kampanyalarla, kölelik kapsamında değerlendirilen istihdam biçimlerine,

---

gömen işçilerin sorunlarına, cinsel şiddete maruz kalan kadınların koşullarına ve zorla çalıştırmaya karşı mücadele vermektedirler (Davidson, 2010: 251). Fitzgibbon, modern köleliğin temel etkilerini insan haklarının ihlal edilmesi, sosyal dışlanma ve suç, beşeri sermayenin aşındırılması, kamu sağlığının zarar görmesi, hükümet otoritesinin zayıflatılması ve yasa dışı faaliyetler ile organize suçların sürdürülmesidir (Fitzgibbon, 2010: 86-88). Bu bağlamda modern kölelikle mücadele konusunda öne çıkan çözüm önerileri sosyal hizmetlerin geliştirilmesi, hükümet dışı örgütler tarafından planlanacak toplum temelli girişimler, köleliğin etkilerinin azaltılması ile yasal ve ekonomik girişimler biçiminde sıralanmaktadır (Androff, 2010: 216).

Sonuç

Modern kölelik, hangi isimle adlandırılırsa adlandırılınsın, gizlenmiş, üstü örtülmüş bir insanlık suçudur. Modern köleliğin tüm biçimleri bir insanın bir başka insan tarafından haklarından ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması anlamına gelmektedir. Modern kölelik, tüm insanlar için geçerli temel hakların ihlal edilmesine ve özgürlük ve güvencenin ortadan kaldırılmasına neden olmaktadır.

1950’li yılların başından itibaren modern kölelikle mücadeleyi temel alan uluslararası düzenlemelerin varlığı, Doğu-Batı ve Güney-Kuzey yönünde gerçekleşen göç hareketleri söz konusu olduğunda çok çabuk unutulmakta, bu düzenlemeleri temel alan ulusal yasalar rafa kaldırılmaktadır. Ulusal veya uluslararası düzenlemelerle köleliğin engellenmesi pratik açıdan anlamlı değildir. Bu durumun gerekçesi, 1980’li yıllardan itibaren neo-liberal ekonomi politikaları bağlamında uygulama alanı bulan kural-sızlaştırma uygulamalarında aranmalıdır. Bu uygulamalar, bir yandan büyük ölçüde dar anlamda emeği geniş anlamda ise tüm toplumu koruyan önlemlerin ortadan kaldırılmasına neden olurken diğer yandan yasalarda yer alan sınırlı koruma önlemlerinin uygulanıp uygulanmadığının denetlenmemesinden doğacak yasal sorumluluktan sıyrılmanın sağlanmasına da zemin hazırlamıştır.

Köleliğin, kabul edilen uluslararası sözleşmelere atıfla, geçmişte kalmış, geçişe mal edilen bir kavram olarak değerlendirilmesi bugünün gerçekliğinden uzaklaşılması anlamına gelmektedir. Gerçekten bugün kölelik az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bir tarafa, gelişmiş ülkelerde dahi varlığını sürdürmektedir. Modern kölelik, çeşitli uluslararası düzenlemelerle yasaklanmışsa da günümüzde hâkim olan anlayış köleliğin yasalar aracılığıyla örtülü şekilde uygulanmasına hizmet etmektedir. Bu noktada hileli iş sözleşmeleri ve bu sözleşmeler karşısında var olan denetim yoksunluğu modern köleliğin meşrulaştırılması bakımından önem taşımakta-

dır. Bunun yanında kuralsızlaştırma politikaları ile tanımlanan yeni sözleşme biçimleri de modern köleliğin uygulanmasına ön ayak olmaktadır.

Modern kölelik yapılaşmış ve kronikleşmiş bir sorundur. Yapılan çeşitli çalışmalar, modern köleliğin kapsamına giren konuların bu şekilde değerlendirildiğini açıkça göstermektedir. Modern kölelik sorununun varlığı ve her geçen gün derinleşmesi işgücü maliyetlerini düşürme stratejilerinin doğurduğu bir sonuçtur. Bu nedenle modern kölelikle mücadele, sorunlar karşısında geliştirilen gündelik yanıtlarla değil, sistemin işleyişine yönelik ciddi eleştirilerle başarıya ulaşabilecek bir süreç olarak yorumlanmalıdır.

KAYNAKÇA

ANDROFF. K. David, “The problem of contemporary slavery: An international human rights challenge for social work”, **International Social Work**, vol.65, no.2, 2010/2, s.209-222.

BALES. Kevin, **Küresel Ekonomide Yeni Kölelik**, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002.

BEGUM. Rothna, “For Migrant Workers, Shattered Dreams”, 24 Ekim 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/10/24/migrant-workers-shattered-dreams> Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi, Kölelik, Kadın Ticareti ve Fahişeliğin Önlenmesi, t.y.([http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kolelik_kadin_ticareti_ve_fahiseligin_onlenmesi.pdf](http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kolelik_kadin_ticareti_ve_fahiseligin_onlenmesi/kolelik_kadin_ticareti_ve_fahiseligin_onlenmesi.pdf) Erişim Tarihi: 25.06.2015)

CLIFFORD. Cassandra, “Rape as a Weapon of War and it’s Long-term Effects on Victims and Society”, **7th Global Conference Violence and the Contexts of Hostility**, 5-7 May 2008.

CRANE. Andrew, “Modern Slavery As A Management Practice: Exploring The Conditions and Capabilities For Human Exploitation”, **Academy of Management Review**, vol.38, no.1, 2012/1, s.1-53.

DAVIDSON. Julia O’Connell, “New slavery, old binaries: human trafficking and the borders of freedom”, **Global Networks**, vol.10, no.2, 2010/2, s.244-261.

DAVIDSON. Julia O’Connell, “Troubling Freedom: migration, debt, and modern slavery”, **Migration Studies**, vol.1, no.1, 2013/1, s.1-20.

FITZGIBBON. Kathleen, “Modern-Day Slavery?” **African Security Review**, vol.12, no.1, 2003/1, s.81-89.

Human Rights Watch, “Democratic Republic of Congo: Ending Impunity for Sexual Violence” 10 Haziran 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/06/10/>

---

democratic-republic-congo-ending-impunity-sexual-violence Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Human Rights Watch, “Gulf Countries: Increase Migrant Worker Protection”, 23 Kasım 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/11/23/gulf-countries-increase-migrant-worker-protection> Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Human Rights Watch, “Iraq: ISIS Escapees Describes Systematic Rape”, 14 Nisan 2015 (<http://www.hrw.org/news/2015/04/14/iraq-isis-escapees-describe-systematic-rape> Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Human Rights Watch, “ISIL’s Reign of Terror: Confronting the Growing Humanitarian Crisis in Iraq and Syria”, 9 Aralık 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/12/09/isil-s-reign-terror-confronting-growing-humanitarian-crisis-iraq-and-syria-testimony> Erişim Tarihi: 25.06.2015).

International Labour Office, ILO 2012 Global estimate of forced labour Executive summary, **ILO Special Action Programme to Combat Forced Labour Publications**, Geneva, 2012a.

International Labour Office, Profits and Poverty: The Economics of Forced Labour, **ILO Special Action Programme to Combat Forced Labour Publications**, Geneva, 2014.

MANTOUVALOU. Virginia, “Modern Slavery: The UK Response”, **Industrial Law Journal**, vol.39, no.4, 2010/4.

MANZO. Kate, “Modern slavery, global capitalism & deproletarianisation in West Africa”, **Review of African Political Economy**, vol.32, no.106, 2005/12, s.521-534.

Tom Lantos Human Rights Commission, “The Humanitarian and Human Rights Crisis in Iraq”, 12 Aralık 2014 (<http://www.hrw.org/news/2014/12/12/humanitarian-and-human-rights-crisis-iraq-testimony-sarah-margon> Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Walk Free Foundation, **The Global Slavery Index 2014**, Walk Free Foundation Publications, Australia, 2014.